

ÄITINI KUOLEE

Huonot uutiset tulivat vuosi sitten tammikuussa.
Tänä äitienpäivänä häntä ei enää ole.

MERJA AAKKO

O n toukokuu, ja minua odotetaan. Kuulun pieneen kuoroon, jonka keikka alkaa ihan kohta. Vedän kiireesti takkia ylleni, kun hän sanoo:

”En minä ole niin vahva kuin kaikki luulevat.”

Pysähdyn.

Olemme syöpäosasto 44B:n huoneessa 14: valkoiset seinät, metallisängyt, loisteputkivalot, ikkunan takana pieni puu.

Käännyin takaisin ja istuudun hänen viereensä, sängylle, jolla hän istuu trikoopipo päässään. Laulukaverit odottavat ja kohta odottaa yleisökin, mutta siinä hetkessä tajuan, että kello ei käy heille vaan minulle ja äidilleni, meille kahdelle.

Olemme tavanneet harvoin emmekä juuri puhu edes puhelimessa. Meillä on ollut vuosia kestänyt välirikko, jonka jälkeen olemme saaneet rakennetuksi jonkinlaisen keskusteluyhteyden. Olen ajatellut, että ehkä suhteemme pysyy tällaisena lopun ikäämme: vähän etäisenä ja varovaisena.

Niin ei käy. Tästä tulee yhteisen tarinamme loppunäytös, tarinan, joka alkoi 44 vuotta sitten.

O li helle, ja synnytyssalin avoimesta ikkunasta kantautui moottoripyörien pärinä, kun kättilö pahoitti tuoreen äidin mielen tokaisemalla:

”Onpa läski tyttö.”

Äiti syötti vauvalle uusien oppien mukaan tuttipullosta vastiketta ja appelsiinimehua, ja lapsi itki vatsakivuissa yöt läpeensä.

Loput muistan itse. Äiti opetti tytön lukemaan ja kannusti kirjoittamaan, näytti kädestä pitäen, miten leivotaan hyvä pulla.

Hän oli suomalainen pärjääjä-äiti, joka aamuisin sulki kotioven puoli kahdeksalta ja palasi puoli viideltä kauppakasseja kantaen. Muistan hänen väsymyksensä työpäivän jälkeen ja hänen selkänsä, lieden ääressä ja tiskipöydän ääressä. En muista hänen pitäneen minua sylissä.

Isä oli yrittäjä, joka maanantaina lähdettyään ilmaantui kotiin usein vasta perjantai-iltana. Sillä aikaa äiti opetti iltarukouksen, hoiti neuvolat ja vanhempainillat ja pani minut vahtimaan pikkuveljeäni. Hän käski minut teininä tulemaan kotiin yhdeksältä ja lukitsi oven, jos en totellut.

Me lapset kasvoimme ja lopulta katosimme. Palasimme lastenlasten kanssa, mutta äiti oli samanlainen. Yhä hän johti kotivaltakuntaansa, milloin motkottaen, milloin maanitellen, monesti kovalla äänellä ja nauraen. Sellaisena hänet tunnen.

”Pelottaako sua?” kysyn, kun istun hänen vieressään sairaalan sängyllä, ja lasken käteni varovasti hänen harteilleen. Tunnen vastauksen etsivän tietään hänestä ulos. Mietin, mitä sanoisin.

”Ei sinun tarvitse olla vahva”, sanon.

Hänen itkunsa tulee yhtenä ryöppyinä.

A janlaskuni muuttuu. Äiti on aina sanonut, että vuosiluvut painuvat mieleen lasten syntymien mukaan, mutta minä tajuan, että muistan vuoden 2015 vuotena, jona saatan äitini kuolemaan.

Se alkaa tammikuussa eräänä sunnuntaina, kun saan kännykkääni tekstiviestin: *Tulen Oysiin tiistaina*.

Luen viestiä ja aavistan. Soitan.

Hän tietää jo, että kasvain on pahalaatuinen. Hän oli huomannut sen tapaninpäivänä, kun oli tunnustellut kaulaansa, jota kiristi omituisesti. Sormet olivat osuneet kyhmyyn, kovaan ja isoon. Äitini on sairastunut imusolmukesyöpään, joka on T-lymfooman harvinaista alalajia. Syöpä on aggressiivinen ja tehnyt työtään paitsi kaulassa, myös vatsassa ja keuhkojen lähistöllä.

Alkaa jossittelujakso. Äiti muistaa oireita, joita olisi voinut tulkita ja joiden perusteella olisi voinut löytää syövän. Hän oli laihtunut, ja tukka oli alkanut ohentua. Puoli vuotta aiemmin oli iskenyt raju ja sinnikäs ripuli, joka oli näännyttänyt hänet henkivieveriin. Hän kiduttaa itseään ajattelemalla, ettei ollut vaatinut lääkäreiltä tarpeeksi, olihan intuitio sanonut, että jokin on pahasti pielessä.

”Itse pitäisi olla oma lääkäriänsä”, hän sanoo puoliksi tosisaan, vanha hoitaja.

Katselen kotona omaa 16-vuotiaasta tytärtäni ja yritän kuvitella häntä äitini paikalle.

Äiti aloitti samanikäisenä työt kunnansairaalaan. Harjoittelijatyttö pesi ruiskuja, kuskasi pissapottia ja käänteli potilaita, päivisin vaihtoi lakanoita, kuurasi lattiaita ja lämmitti sairaalan uuneja. Hän oli käynyt vain oppikoulun, mutta tästä alkoi elämämittainen työura terveyskeskusavustajana.

Hän on avustanut yli neljänä vuosikymmenenä lääkäreitä hoitaen heidän rinnallaan kaikenlaisia potilaita, sairaita ja kuoleviakin. Tuhansia ihmisiä.

Minä olen hoitanut vain omia lapsiani.

S yöpä panee minut opettelemaan uusia tapoja. Lähden helmikuussa ensi kerran töistä kesken päivän. Kun aavaan sairaalan oven, mietin, olisiko sittenkin pitänyt jäädä tekemään työt loppuun. Tajuan, että pelkään mennä äidin luo. Pelkään sekä hänen syöpäänsä että kohtaamistamme.

Tuntuu kuin minua vedettäisiin matkalle, jonka reittiin ja päämäärään en voi vaikuttaa. Laskeudun portaat alas, vasempan, käytävää pitkin pitkästi, ohi sädehoito-osaston ja sitten oikealle. Käsidesipullosta kunnan loraus ja peremmälle.

Äiti kertoo kuulumisiaan. On ihmisiä, jotka hänet nähdessään siirtyvät toiselle puolen tietä, ettei tarvitsisi pysähtyä puhumaan.

”Pelkäävät, että syöpä tarttuu”, äiti sanoo.

Hän puhuu myös pelottomista ihmisistä, jotka ovat uskaltaneet lähestyä, vaikka eivät löytäisi oikeita sanoja. Jotkut ovat kertoneet ajattelevansa äitiä ja rukoilevansa hänen paranemistaan. Minunkin on vaikea löytää oikeita sanoja, joten ojentan käteni silittämään äidin käsivartta.

Myöhemmin syöpälääkäri sanoo sytostaattihoidon ensimmäisen jakson tuloksia lupaaviksi.

”Se sanoi, että kyllä me sinut kuntoon saamme”, äiti sanoo puhelimesta monta kertaa kuin vakuuttellakseen myös itseään.

Talvipäivänä kotikyläni raitilla tulee vastaan harmaahapsinen rouva. Hänen puolisonsa on kotona saattohoidossa, niin kuin on toivonut.

”Luultavasti hän lähtee ihan kohta. Hän lakkasi syömästä jo pari päivää sitten”, nainen sanoo.

Hän puhuu miehensä kuolemasta kuin kysymys olisi maailman luonnollisimmasta asiasta. Niin kuin onkin, minä tajuan.

Kohtaaminen ravistelee minua. Alan ajatella yhä enemmän kuoleman luonnollisuutta ja sitä, että kuolema on väistämätön loppu tälle, mikä näyttää hämäävästi loputtomalta. Kuolevilla on ihan yhtä suuret oikeudet hyvään hoitoon kuin muillakin. Mitä enemmän ajattelen asiaa, sitä selvemmältä minusta tuntuu, että jokaisella pitäisi olla oikeus kuolla kotona, läheisten keskellä, jos niin tahtoo.

Isä on ulkona töissä. Hän soittaa moottorisahaa lapsuudenkotini pihassa.

Sitten hän lopettaa. Katson, kuinka hän tuijottaa pihalla seisovaa yksinäistä puuta pää painuksissa.

Lumi on sulanut pihanurmelta, kun kävelen kohti syöpäosastoa, taas jännittyneenä.

Avaan huoneen oven, ja äiti kohottaautuu istumaan. Hänellä on omatekemänsä lila pipo päässään. Sitten hän vetää kassista toisen pipon, se on villainen ja minua varten kudottu. Hymyilyttää.

Äiti ottaa myssynsä käteen ja kääntelee kalloaan. Se ei ole hassumman muotoinen.

”Mitä tukasta, jos saa elää”, hän sanoo.

Hänen huumorinsa on mustempaa kuin ennen. Hän puhuu yhdessä lauseessa paranemisestaan. Toisessa hän pohtii, ehtisikö isä nikkaroida hänelle ruumisarkun.

”Vai pitäisikö kuitenkin tyytyä pelkkään uunaan?”

Vastaan kertomalla jutun vanhasta miehestä, joka oli kuollut ja tuhkattu ja jonka jälkeläiset olivat sirottellessa tuhkaa. Tuli tuulenpuuska, ja lapset saivat tuhkat silmilleen.

”Yhtä vittumainen mies kuin eläessäänkin”, lapset totesivat.

Juttu naurattaa äitiä, ja yritämme pidätellä turskahduksiamme, että naapurivuoteen potilas saisi levätä.

Työpaikan lounaspöydässä käydään toisenlainen keskustelu.

Mainitsen samaan pöytään sattuneille, että äidilläni on syöpä.

”Onko se paha?”, joku kysyy varovasti.

”Saattaa se kuolla”, vastaan.

Näen järkytyksen toisten kasvoilta ja nolostun. Miten syövästä pitäisi puhua työpaikkalounaalla? Entä kuolemasta? Taitaa olla banaalia arvailla äidin kuolevan. En tiedä. Ehkä se on sopimattomien keskustelunaiheiden listalla, tai liian ikävien.

Kun lapsenlapset käyvät mummua katsomassa, päällele on alkanut kasvaa vauvantukkaa pitkinä haituvina. Se on erikoinen näky kaljussa päässä, ja äiti nauraa itse eniten.

Mielessäni pyörivät välillä vaikeat asiat, joiden käsittelyä lykkään ja lykkään. Mitä jos äiti ehtii kuolla ennen sitä?

Huonot uutiset tulevat kesäkuussa. Meillä on ystäviä kylässä, ja livahdan ulos. Laulurastat konsertoivat, kun kävelen kännykkä korvalla pitkin pihaa.

Sytostaatit eivät ole tehonneet, eivät mitkään niistä. Kaulan kasvain on vain innostunut ja kasvanut ennennäkemätömään kukoistukseen. Sädehoidoilla sitä voidaan nitistää vain tilapäisesti. Kantasoluhoidon suunnitelmasta on luovuttu. Sängyn päädyssä oli käynyt uusi lääkäri, joka oli ykskantaan ilmoittanut, että hoito on tästä eteenpäin palliatiivista.

Palliatiivinen hoito: oireiden mukaista ja tuskaa lievittävää hoitoa, kun sairaus ei ole enää parannettavissa.

Yritän niellä. Kun työnnän puhelimen taskuuni, talomme ja naapurin pelto ovat paikoillaan, mutta sisälläni velloo jokin uusi, suuri ja sietämätön. Pakotan itseni sisälle ja juon kahvia vieraiden kanssa.

”Miten äitisi?” joku kysyy.

Kun alan itkeä, kaikki ovat hiljaa.

Hän kuolee. Luultavasti muutaman kuukauden päästä, ehkä viikon. Ajattelen sitä, kun olen Barcelonassa. Tiedän, että tämä lomapäivä on arvokas, kuten jokainen muukin päivä, ja minun kuuluu elää se. Yritän keskittyä mindfulness-henkisiin viisauksiin: *Kaikki mitä on, on tässä. On turha surra sellaista, mikä ei ole vielä käsillä.*

Silti suru lamauttaa minut, kun katselen ohi vaeltavia turisteja. Ohitseni virtaa sandaaleja, lenkkareita ja tennareita loputtomana virtana. Turistien jalkoja katsoessani näen kuoleman varjon joka jalkaparin perässä. Kuolema kulkee kannoillamme, kannoillani, myös täällä Kataloniassa.

Äitini on 71-vuotias. Minä olen 44. Vaihdan asentoja ja katson omia jalkojani. Äidillä on samanlaiset säät, melko pitkät. Minulla on moniteholasit, ja aamuisin kun herään, nousen sängystä kankeasti.

Minussa on paljon äitiä, koko ajan enemmän. Olen äidin kanssa aina taistellut mielipiteistäni, tarpeistani ja tilastani. Mitä sitten, kun peili katoaa? En pääse surusta.

Ilmat jäähtyvät. Ajamme lasten kanssa äidin ja isän luokse.

Äiti silittää lyhyttä tummanharmaata tukkaansa.

”Tällainen”, hän ihmettelee.

Hiukset ovat kauniit, mutta ihan erilaiset kuin vanhat tutut vaaleat.

Isä on kuorinut perunat, joita syömmme lounaaksi. Katselen äidin verkkaista liikkumista, entisen elosalaman, joka on vaivannut, vatkannut ja paistanut, lennättänyt tauotta tarjolle pullaa, rieskaa ja pottuvoita. Lapsena odotin vesi kielellä hänen helmoisaan, myöhemmin kohdistin kapinan hänen herkkuihinsa. Ruualla hän meitä rakasti, ja sen torjuminen häntä myös eniten satutti. Äiti hengittää työläästi.

Palliatiivinen hoito saa kasvot syyskuisena aamuna. Naisella, joka ottaa meidät vastaan, on ystävälliset silmät, korkeat korot ja lämpimän oranssi neule. Tuijotan koko sen tunnin hänen asuaan ja mietin, onko siinä salattu merkitys. Tai onko erikoislääkäri tyylikäs siksi, että hän kunnioittaa kuolevia potilaitaan?

Keskustelemme siitä, mitä on edessä. Äidin hoitovastuu siirtyy sairaalan syöpälääkäreiltä kotikunnan terveyskeskukseen, hänen omalle vanhalle työpaikalleen. Se kirvelee.

”Minut lähetetään kotiin kuolemaan”, äiti sanoo. Se on kysymys.

Lääkärin äänessä on empatiaa.

”Ei kukaan voi varmaksi tietää, miten sairaus etenee ja milloin loppu tulee.”

Mutta sitten hän sanoo ääneen senkin sanan, joka on jossain vaiheessa sanottava: *saattohoito.*

Ulkona on arki ja vesisade, kun puhumme äidin kuolemasta ystävällisten silmien kanssa. Avaan suuni ja yllätyn itsekin, kun sanon:

”Voitaisiin me sinut kotonakin hoitaa. Jos haluat.”

Menemme lounaalle täyteen ahdettuun sairaalan ravintolaan, ja isä tulee mukaan. Kun haarukoimme salaattia, yritän selittää isälle, mitä vastaanotolla puhuttiin. Hänen silmiinsä kihahtavat kyyneleet. Kun kävelemme ulos vesisateeseen, katselen vanhempiäni ja tunnen, kuinka harteilleni laskeutuu paino.

Äidin kunto romahtaa. Tulee ilta, jona hän vain voihkii puhelimeen, kivusta ja ahdistuksesta. ”Parempi olisi jo kuolla”, äiti sanoo. Muistuta, että kipeä ei pidä olla. Pitää mennä terveyskeskukseen.

”Kipulaastarissa on varaa nostaa voimakkuutta vaikka kuinka”, painostan.

Kokoukseen saan tekstarin, jossa äiti kertoo, että keuhkoihin

kertynyttä nestettä on punktoitu terveyskeskuksessa yli litra.

Siitä huuhotus johtui, ja siitä se johtuu vatedeskin.

Aamuisin ajan töihin, iltaisin kuskaan kymmenvuotiasta jääkiekkoon, mutta ajatukseni ovat äidin luona. Ajattelen yhä enemmän sairaalassa antamaani lupausta.

Olen projektitehtävissä päätyöstäni ja puhun työparilleni epäröiden äidin tilanteesta. Hän tajuaa heti ja käskee oikopäätä menemään äidin luo. Sitten puhun puolisolteni: Miten perhe pärjää? Mieskin käskee mennä äidin luo ja ryhtyy anomaan vapautusta kertausharjoituksista.

Syy: anopin saattohoito.

Kaikki tuntuu omituiselle. Olemme tottuneet lykkäämään töitämme synnytysten ja sairastumisten vuoksi, mutta emme kuoleman.

En keksi enää tekosyitä, joten tekstaan äidille 23. lokakuuta:

”Jos teistä tuntuu, että minusta olisi

apua, niin voisin tulla kaveriksi.”

Vastaus tulee heti:

”Kaikki apu olisi tervetullut.”

Kerään rohkeutta sairaalassa.

Koskettaminen on uutta meille molemmille.

Rasvaan äidin turvonneita jalkoja. Nilkoissa on tummanpunaisten verpurkaumien jättämiä viivoja.

Pesen äidin tekohampaat. Haparoiden

huuhtelen leivän murusia muovisista ikenistä. Äiti kertoo, miten niitä ihannoitiin hänen nuoruudessaan 1950-luvulla. Hän sai monen muun tavoin hampaat rippilahjaksi.

”Kaikki omat hampaat revittiin pois, jotta sai posliinit suuhun.”

Kun hän pesee ikenensä, hän näyttää ikivanhalta mumulta. Opettelen asettamaan happiviikset äidin sieraimiin ja taittelemaan tyyntynyt jalkojen alle.

Vessassa nostan kainaloista, ja selkääni sattuu. Kömpelösti nostan äidin paitaa, lasken housut ja vaipan. Näen äitini paljaan takapuolen.

Hoitaja antaa oppaan, joka on kirjoitettu saattohoitopotilaan omaisille. Lueskelen opasta, välillä äidille ääneen.

”Nesteen kertyminen raajoihin on kuolevalla tavallista”, referoin.

Äiti melkein ilahtuu:

”Nämä jalathan on sitten ihan normaalit.”

Yhtenä päivänä olen valmis. Sanon lääkärille, että voisin hoitaa äitiä hänen kotonaan.

”Koko ajan?”

”Koko ajan.”

Muutan lapsuudenkotiini. Tajuan olevani ohjaksissa toden teolla odottaessamme isän kanssa äitiä sairaalasta kotiin. Puhelin soi ja ambulanssikuski kysyy: ”Mitattiin äidiltäsi kuumetta. Pysähdyttiin tähän miettimään. Että tuodaanko hänet sinne siitä huolimatta?”

Vastaan kyllä, ja kohta ambulanssikuskit työntävät äidin paareilla taloon. Keskelle olohuonetta hinataan kömpelön näköinen koje, happirikastin. Sen käynnistyttyä lapsuudenkotiini tulee uusi taustaääni, puksuttava jumputus, jonka katkaisevat säännölliset tuhahtukset. Vehje rikastaa huoneilmasta happea ja siirtää sitä letkun kautta äidin nenään ja keuhkoihin.

Äiti nostetaan moottorisänkyyn, joka on juuri hankittu. Siitä näkee isojen ikkunoiden kautta järvelle – jos jaksaa katsoa.

Yöllä äiti oksentaa ja pitelen pussia hänen edessään. Kun hän jatkaa unia, jään valvomaan. Tuntuu vähän samalta kuin silloin, kun tulin vauvan kanssa sairaalasta kotiin. Kaikki on haurasta, herkkää, uutta ja suurta.

Opettelimme isän kanssa hoitamaan kuolevaa. Aamupalalla kasa lääkkeitä ja muutama puuroalusikallinen. Pitkin päivää jääpaloja ja kylmää limsaa. Lounaan tapainen: vähän pastaa ja kastiketta. Välillä luen lehteä ääneen tai katselemme televisiota, jonka veljeni on käynyt tuomassa äidin sängyn viereen. Päivällisen tapainen: fetapaloja ja sämpylän nurkka. Illalla teetä, muutama jugurttilusikallinen ja kasa lääkkeitä. Välillä köpötellään vessaan, happilet-kua pitää muistaa varoa.

Öisin herään parin tunnin välein. Äidillä on jano, välillä tuntuu pissattavan. Välillä valpastun kuuntelemaan, hengittääkö hän.

Isä hakee lisää apuvälineitä. Tulee vessan koroke, korkea istuin ruokapöydän ääreen ja liikuteltava pottavessa sängyn viereen yöpissoja varten. Joku välineistä olisi tarvittu jo aikaa sitten. Jotakin ei kohta enää tarvita lainkaan.

Syöpä on villi vetojuhta, jonka liikkeisiin reagoimme välillä viime tipassa, välillä liian myöhään, mutta emme kertaakaan liian varhain.

Äiti istuu alasti ja silmät kiinni muovijakkaralla, kun pesen häntä. Sormeni kulkevat hänen kipulaastareiden ja neulan jälkiensä yli, pitkin hänen sileitä kohtiaan, läpi ryppyjen ja kaarien. Isä pitelee suihkua.

Neljäkymmentä vuotta sitten äiti ja isä pesivät minua tässä samassa kylpyhuoneessa, ja minä itkin, kun silmiini meni shampooa. Minua liikuttaa, että olemme kolmisin tässä taas, mutta osamme ovat vaihtuneet. Näen, että heitäkin liikuttaa.

”Olipa hyvä kylpy”, äiti kiittää ja juo kahvia, yhä silmät ummessa.

Me olemme isän kanssa tyytyväisiä itseemme.

Hän nukkuu yhä enemmän. Hän syö yhä vähemmän. Yhtenä iltana isä lämmittää itse tekemäänsä bolognesea. Sitä uppoaa äidille kunnan lautasellinen, ja vielä toinenkin. Nauramme yllättävälle tapaukselle monta kertaa.

Puhelin soi silloin tällöin. Äiti ei jaksaa vastata eikä isä halua. ”Vastaa sinä”, he sanovat.

Kutsun lähimpänä asuvaa äidin sisarusta, enoani, käymään. ”Tulkaa hyvästelemään.”

He tulevat, ja lähtiessään he kiittävät.

Sekin koskettaa. En koe olevani kunnan äidin hoitaja vielä, ja kun ajattelen omaishoitajia, heidän jaksamisensa tuntuu käsittämättömältä. Mitä useamman yön äiti on voinut huonosti, mitä useammin hän on lysähtänyt pöntölle ja hädin tuskin päässyt ylös, mitä useammin hän on kaivannut jääpalaa keskellä yötä, sitä ihmeellisempää minusta on, että iäkkäät ihmiset jaksavat hoitaa rakkaitaan viikosta ja kuukaudesta toiseen, jopa vuosia.

Sitten äiti ei halua enää antibiootteja. Kerron siitä lääkärille puhelimesta.

”Viisas päätös”, tämä sanoo.

Lääkelistaa karsitaan. Mukana pysyvät ne, joilla pidetään pois kipua, pahoinvointia, ahdistusta ja nesteen kertymistä. Kotisairaanhoidaja käy. Äiti ja hoitaja haluavat rukoilla, ja seison isän rinnalla vuoteen ääressä ja ristin käteni muodon vuoksi.

”Eiköhän se ole niin, että hengitys loppuu, ja se on siinä”, sanon isälle. Toivon niin. Se tuntuisi kohtuulliselta.

Olen jo hyväksynyt ajatuksen, että jotkin asiat jäävät puhumatta.

Sitten äiti äkkiä pyytää minulta anteeksi. Sanat tulevat niin yllättäen, että putoan istumaan hänen vuoteelleen. Ystävä, vihollinen, ainoa äitini. Annan anteeksi ja ymmärrän.

Pitelen hänen sormiaan kun puhumme siitä, millaista on olla äiti. Miten ei haluaisi olla kylmä, kova tai ankara, mutta ei oikein tiedä, miten pitäisi olla. Tekee parhaansa, mutta tuntuu, ettei se riitä. Pidän hänen kättään pitkään ja tunnen, miten rakkaus ja anteeksianto vyöryttävät meitä kumpaakin. Äidin herkkyys on samanlaista kuin monen muun hänen sukupolvensa naisen. Se on pitänyt piilottaa pienestä asti, koska on pitänyt pärjätä.

Äidin äiti oli ankara nutturapäinen vakavikko, jota piti teititellä. Paljon kärsinyt nainen, jonka suurin hellyydenosoitus lapsenlapsilleenkin oli kättely. Olen kiitollinen äidille, että me olemme eläneet paljon iloisemman elämän. Olemme pehmeämpiä, ehkä oikeasti vahvempia kuin raudanlujalta vaikuttanut isoäiti.

Ennen nukahtamistaan äiti pohtii silmät kiinni ammatinvalintaansa.

”Minulle olisi sopinut jokin itsenäinen ammatti paremmin kuin hoitotyö.”

Hän rakasti piirtämistä ja maalaamista. Vasta eläkkeellä äiti ehti keskittyä maalausharrastukseensa. Äidin pohdinnat ovat minulle peili. Olen aina etsinyt omaa tietäni.

Sitten hän avaa silmänsä. Vielä vähän hautajaisista. Vieraslistaa hän on jo kirjoittanut valmiiksi. Muistotilaisuuden paikka on mielessä.

”Halvin mahdollinen arkku, ja yksi kuolinilmoitus”, äiti sanoo varmasti.

Kaikki olisi valmista, mutta kuolema ei tottele meidän suunnitelmiamme. Aamulla äidin henkeä ahdistaa ja hänet viedään taas ambulanssilla sairaalaan, missä nestettä poistetaan keuhkoista 1,3 litraa. Sitten hänet kannattaa lääkärin mielestä siirtää terveyskeskuksen vuodeosastolle.

Olen väsynyt ja helpottunut mutta myös pettynyt: ihannekuvassani hän olisi kuollut omaan sänkyynsä.

Menen taas äidin luo. On perjantai-ilta, ja työnnän reppuni vuodeosaston kaappiin.

Hoitajat kertovat päivien ja öiden kulumisesta: kuinka paljon meni morfiinia ja ruokaa. Veljeni ovat käyneet hyvästelemässä äitiä, ja serkkuni on istunut äidin luona monena päivänä. Mietin hiljaa mielessäni, olisiko vielä pitänyt yrittää järjestää suurempi hoitorinki.

Hoitaja kysyy, tilattaisiinko minullekin aamupalaa. Pääsen nukkumaan äidin kanssa samaan huoneeseen, vähän kuin hotellissa.

Yön aikana havahdun hereille vain kaksi kertaa. Toisella niistä sänkyni päädyssä seisoo kaksi naista.

”Tultiin vain katsomaan, että kaikki on hyvin”, hoitaja sanoo.

Kun lähden huoneesta, kiinnitän hälytysnapin huolella äidin sairaalapidan rintaan, käden ulottuville. Siihen osuu silmät ummessakin, eikä kestä kauan, kun ovesta tulee auttaja.

Pääsen välillä ulos. Saattohoitovastuuni on kutistunut siihen, että annan juotavaa ja pidän kädestä. Se on ihan sopiva vastuu.

”Pelottaako?” kysyn äidiltä yhtenä iltana. Äiti ei jaksaa puhua, mutta pää liikahtaa:

”Ei”, äiti vastaa.

”Oletko surullinen?”

”Ei.” Ja sitten:

”Väsyttää.”

Olen tuonut vuodeosastolle vanhoja valokuvia. Nostan niitä hänen katsottavakseen yksitellen, ja hän avaa jokaisen kuvan kohdalla silmät muutaman sekunnin ajaksi.

Kuvat saavat hänet hymyilemään. Yhdessä hän poseeraa punaisessa mekossaan, toisessa leveälahkeisissa farkuissaan. Joissain kuvissa vimistelevät veljeni.

Katselen häntä, kun hän katselee itseään, ja painan yksityiskohdat mieleeni. Pehmeät lyhyet kiharat, leveä otsa, nenän komea kaari. Kuoleman lähestyessä hänen profiilinsa on yhä kaunis, mutta terävämpi kuin ennen.

Viimeisenä katsoimme kuvaa, jossa on kesä. Hän istuu veneessä ja katselee ulapalle tyytyväisen näköisenä, kiharapilvi tuulessa liehuen. Tyttö hänen sylissään napittaa kameraan pömppömahoineen ja vaaleanpunaisine virkattuine bikineineen. Minä, tyttö äidin sylissä.

Äiti kuolee tavallisena keskiviikkoamuna.

Meillä televisio laulaa lastenohjelmien tunnusta ja keittiöstä kantautuu lusikan kilahtelu, kun puhelin soi. Isäni sanoo puhelimesta:

”Nyt se äiti lähti.”

Huoneessa ei ollut ollut ketään, kun äiti lopetti hengittämisen. Aivan kuin hän olisi päästänyt otteensa, kun kukaan ei ollut pitämässä kiinni. Kaipasiko hän jotakuta vierelleen? Olisiko sittenkin pitänyt kieltäytyä hoitamasta lapsia miehen matkan ajan ja valita äiti? Turhia kysymyksiä, ja liian myöhään.

Valun istumaan sängyn laidalle ja itken ääneen. Sitten soitan hoitajalle:

”Odottakaa minua.”

Viime kerrasta on aikaa. Silloin kuoli ankara isoäitini, melkein kolme vuosikymmentä sitten, ja äiti puki ruumiin. Nyt se olen minä, joka kiireesti kuskaan lapseni kouluun ja tarhaan ajaakseni sata kilometriä räntäsateessa nähdäkseni kuolleen äitini.

Kuolinpaita on pelkkää paperia. Se ratisee, kun vedän sitä vähän jäykistyneen käsivaren yli. Leukaperät ovat jääneet raolleen, eikä suuta saa enää kiinni, vaikka hoitajat ovat sitoneet jo pään. Kasvojen iho on kelmeä, ja kaulalle on ilmestynyt musta läikkä.

Käännämme äitiä kyljelleen, ja tunnen sormissani vielä lämpöä. Tuoksu on vieras, siinä on lääkkeiden ja ummehtuneen vuoteen jälki.

Se ei ole enää hän.

”Nyt kannattaa vain alkaa järjestää asioita”, meille sanotaan, kun seisomme isän kanssa terveyskeskuksen aulassa. On arkuuttava ruumis. On siis mentävä ja valittava arkku ja päätettävä hautajaispäivä.

Kävelen ulos uuteen pimeyteen. Jossakin odottavat elävät – mies, lapset, sukulaiset, ystävät.

Istun auton ratissa terveyskeskuksen parkkipaikalla ja katselen ikkunaa, jonka takana kuollut äitini makaa.

Sohjoinen maa kantaa, mutta tunnen sen aivan selvästi. Manner liikkuu.

Textin pohjana on käytetty osasuurennoksia valokuvista, jotka on kuvattu äidin viimeisten kuukausien aikana.